

Module 13: antwoorden

Experimenteel lesprogramma nieuwe economie

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2010© Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Het auteursrecht op de modules voor Economie berust bij SLO.

Voor deze module geldt een Creative Commons Naamsvermelding-Niet-Commercieel-Gelijk delen 3.0 Nederland licentie (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>) Aangepaste versies van deze modules mogen alleen verspreid worden indien het colofon vermeld wordt dat het een aangepaste versie betreft, onder vermelding van de naam van de auteur van de wijzingen. Gebruiker mag geen wijziging aanbrengen in de auteursrechtvermelding.

SLO en door SLO ingehuurde auteurs hebben bij de ontwikkeling van de modules gebruik gemaakt van materiaal van derden. Bij het verkrijgen van toestemming, het achterhalen en voldoen van de rechten op teksten, illustraties, enz. is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Mochten er desondanks personen of instanties zijn die rechten menen te kunnen doen gelden op tekstgedeeltes, illustraties, enz. van een module, dan worden zij verzocht zich in verbinding te stellen met SLO.

De modules zijn met zorg samengesteld en getest. SLO aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor onjuistheden en/of onvolledigheden in de module. Ook aanvaardt SLO geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade, voortkomend uit (het gebruik van) deze module.

Informatie

SLO, VO tweede fase
Postbus 2041, 7500 CA Enschede
Telefoon (053) 4840 421
Internet: www.economie.slo.nl

Geachte gebruiker

U heeft zojuist een bestand geopend met experimenteel lesmateriaal dat is gebruikt in de pilot voor het nieuwe economieprogramma. Dit lesmateriaal kunt u naast uw lesmethode gebruiken om opgaven (of series van opgaven) in te zetten of bijvoorbeeld als toetsmateriaal te gebruiken. Dit materiaal is "in ontwikkeling", dat wil zeggen dat hier aan wordt gewerkt zodat we onze leerlingen beter kunnen bedienen en/of de mogelijkheden van ons programma optimaler kunnen benutten. Wij stellen het dan ook zeer op prijs indien u uw ervaringen met ons zou willen delen. Verbeteringen, aanvullingen, onvolkomenheden, noem maar op. U doet ons en uw collega's in het land hier een groot plezier mee. Vanzelfsprekend stellen wij het ook zeer op prijs indien u ons uw ideeën, toetsen, PTA's, experimenten etc. laat zien.

Op de website <http://economie.slo.nl> treft u meer informatie

Inhoud

Voor de docent

5

1.	Markten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.	De vraag	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.	Het Aanbod	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.	Vraag en Aanbod	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.	De arbeidsmarkt	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.	Tot slot	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Antwoorden module 13

1.2

Opdracht 1.1*

- 1 Eigen antwoorden + discussie

Opdracht 1.2

- 1 Er is mogelijk geen relatie tussen de inspanning en het resultaat / Niet iedereen heeft een gelijke bijdrage geleverd, dus is het niet logisch dat een ieder wordt 'beloond' met het cijfer 7.
- 2 Iemand heeft zo weinig gedaan dat het cijfer 7 een te hoge beloning is/ Iemand heeft zich goed ingezet en wordt beloond met het door hem/haar verwachte cijfer.
- 3 Niemand gaat erop achteruit terwijl iemand erop vooruit gaat / het (totale of gemiddelde) resultaat omhoog gaat.
- 4 Hoewel er iemand op vooruit gaat / het totale resultaat verbetert, zijn er individuen die er op achteruit gaan.

Opdracht 1.3* De effecten op de welvaart zijn voor discussie vatbaar.

- 1 Het consumentensurplus (CS) stijgt door de lagere prijs, de welvaart stijgt doordat nu beter in andere behoeften kan worden voorzien.
- 2 Geen invloed op het CS. Er is geen marktprijs voor een schoon strand. De welvaart was door de vervuiling gedaald is daarna weer op het oude peil. De overheid kan minder andere voorzieningen aanbieden. De welvaart is gedaald.
- 3 Het uitdiepen van de Schelde vergroot de mogelijkheden van de Antwerpse haven, waardoor daar de welvaart kan toenemen. Geen direct invloed op het CS. In Zeeland moet een polder worden opgeofferd waardoor een vorm van landbouw niet meer mogelijk is. Rotterdam kan nadeel ondervinden van concurrentie met Antwerpen. Dus mogelijk negatieve effect op welvaart. De betekenis voor de welvaart van extra oppervlaktewater is moeilijk in te schatten.
- 4 Het CS stijgt direct of indirect (via verzekeringspremie). Welvaart consument verandert niet bij gelijkwaardig medicijn. Effecten voor producent niet direct duidelijk.
- 5 Geen effect op CS. Maatschappelijke welvaart kan toenemen door lagere studiekosten voor de overheid.
- 6 Het CS stijgt door lagere prijs. De waarde van de gemeten productie daalt. De welvaart in de zin van behoeftebevrediging niet.
- 7 Het CS stijgt door de lagere prijs. De welvaart kan toenemen als mensen zich gezonder voelen.

Opdracht 1.4*

- 1 Eigen antwoorden + discussie

Opdracht 1.5

- 1 Eigen antwoorden + discussie

Opdracht 1.6

- 1 Rijkdom verschilt van welvaart omdat het niet de immateriële goederen omvat (of waarvan de waarde niet in geld kan worden uitgedrukt) maar die wel in behoeften voorzien.
Welvaart verschilt van welzijn/geluk omdat het zich beperkt tot die goederen die in economische zin schaars zijn.
- 2 (1) Rijkdom; (2) Welvaart; (3) Welzijn/geluk.

1.3

Opdracht 1.7

- 1 Respectievelijk € 250, € 350 en € 400
- 2 $\text{€ } 250 + (\text{€ } 600 - \text{€ } 250) + (\text{€ } 1000 - \text{€ } 600) = \text{€ } 1.000$
- 3 De drie bovenste vlakken
- 4 Zie 1
- 5 Zie 2
- 6 Er wordt voor € 1.000 brood gekocht. Dus € 1.000
- 7 Het enige finale goed is brood, graan en meel zijn intermediaire goederen. Het bbp is gelijk aan de bestedingen voor de finale goederen, dus € 1.000.

Opdracht 1.8*

- 1 Het bbp daalt. De toegevoegde waarde van het restaurant vervalt
- 2 Het bbp stijgt. De betaling van de reparatie is nu inkomen voor de monteur. Geen verandering in welvaart.
- 3 Het bbp stijgt omdat de schipper toegevoegde waarde creëert.
- 4 Het bbp daalt. Het (witte) inkomen van de huishoudster vervalt. Geen verandering in welvaart.
- 5 Het bbp stijgt. De huur van het bootje is extra inkomen voor de verhuurder.
- 6 Het bbp stijgt. De kosten van de reparatie vormen (gedeeltelijk) inkomen voor de garage. De schade van de auto wordt niet in mindering gebracht op de welvaart.

Opdracht 1.9

- 1 $\text{€ } 60 + (\text{€ } 115 - \text{€ } 60) + (\text{€ } 150 - \text{€ } 115) + (\text{€ } 250 - \text{€ } 150) = \text{€ } 250$
- 2 Dit leidt tot dubbeltellingen. In de verkoopprijs van € 250 zit de inkoopwaarde van € 150 die de groothandelaar vraagt enz.
- 3

	Waarde ingekochte grond- en hulpstoffen	Waarde eindproduct	Toegevoegde waarde
Aluminiumfabrikant	0	60	60
Fietsfabrikant	60	115	55
Groothandelaar	115	150	35
Fietshandelaar	150	250	100
Bijdrage aan het bbp	xxx	xxx	250

- 4
 - * a De toegevoegde waarde stijgt; de fiets blijft hetzelfde, de welvaart daalt door minder andere bestedingsmogelijkheden.
 - * b Geen effect op de toegevoegde waarde. De natuur voorziet minder in de behoefte, de welvaart daalt.
 - * c De toegevoegde waarde per fiets verandert niet. Of het welvaartsverlies dat ontstaat door het rijden op een oudere fiets wordt gecompenseerd door de lagere prijs (en extra consumptie van andere goederen) moet worden afgeleid uit het feit dat de consumenten deze beslissing vrijwillig nemen.
 - * d De totale toegevoegde waarde van de fietsenbranche zal toenemen omdat er meer fietsen worden verkocht. Door het autoverbruik neemt de milieuvervuiling af. De toegevoegde waarde in de autobranche zal dalen. De kosten van het gebruik van de fiets zijn lager dan de autokosten. Het effect op de welvaart zal van individu tot individu verschillen.

Opdracht 1.10

1. $A = € 2,48$ ($€ 0,87 \times \$ 2,85$)
 $B = \$ 1,03$ ($9,00 / 8,70$)
 $C = 104,00$ Yen ($392,08 / 3,77$)
2. Voor een gelijke prijs in dollars van een Amerikaanse en een Russische Big Mac moet de dollarkoers gemeten in roebels lager worden. De koers van de roebel in dollars moet dus stijgen.
3. Na de prijsverhoging is de prijs van een Big Mac in Rusland $2,30 \times 1736,99 = 4018,08$ roebel. De prijsstijging is dus 1.118,08 roebel.

Opdracht 1.11

1. $38.618 : 1.709 \rightarrow 22,6 : 1$ (a)
 $29.500 : 6.100 \rightarrow 4,84 : 1$ (b)
2. De meest realistische maatstaf is het bbp per hoofd in koopkrachtpariteit, omdat dat vergelijkt
wat mensen kunnen kopen in reële goederen ten opzichte van een ander land.

Opdracht 1.12

1. De gemiddelde levensverwachting bij geboorte en de alfabetiseringsgraad.
2. De HDI houdt niet alleen rekening met het bbp, maar ook met zaken als onderwijs en levensverwachting. Op grond van de HDI zou Vietnam dus welvarender zijn.

Opdracht 1.13

1. Wel extra hulp, want het staat op de 166ste plaats qua rangorde en behoort dus tot de vijftien
landen met de laagste HDI-waarden, want de 177ste plaats is de laagste.
2. Geen extra hulp want Angola staat op de 128ste plaats ($166 - 38 = 128$) qua inkomensindex.
Dus ze behoort niet tot de 15 landen met de laagste inkomensindex.
3. GDP plaats minus HDI plaats is -66
4. In Zuid Afrika overlijden er relatief veel mensen aan aids. De gemiddelde levensverwachting
is in 2003 gedaald tot 48 jaar. Dit heeft grote invloed op de HDI, die hierdoor sinds 1995
drastisch is gedaald.

Opdracht 1.14

1. Goed meetbaar, goed vergelijkbaar. Meet alleen zaken die in geld kunnen worden uitgedrukt.
2. Eigen antwoord + discussie
3. Zie o.a. : <http://www.eerlijkmeten.nl/achtergrondinfo.htm>

2.1

Opdracht 2.1

1. Eigen onderzoek
2. € 1260
3. Eigen onderzoek
4. Minder onderhoud wegen, minder maatregelen die de verkeersveiligheid bevorderen.
5. * De betaling aan btw per jaar is ongeveer € 60. Moeilijk of niet te beoordelen, omdat er bij belasting geen directe relatie is tussen het betaalde bedrag en de overheidssdienst. Bovendien is € 60 niet een groot bedrag.
6. Negatief: Lawaaioverlast, uitlaatgassen, risico van ongeval voor anderen
Positief: Aankoop en gebruik zorgen voor extra inkomen voor anderen

Opdracht 2.2

1. –
2. Eigen onderzoek
3. Eigen onderzoek
4. Vluchten vanuit Duitsland/België, minder vluchten door hogere prijs
5. € 45
6. Bescherming concurrentiepositie van Schiphol, bescherming van het vestigingsklimaat voor bedrijven in Nederland

Opdracht 2.3

1. –
2. Eigen onderzoek. Tarief is afhankelijk van de milieubelasting van de verpakking.
3. Eigen onderzoek.
4. Milieuschade te beperken door kritischer gebruik van verpakkingsmateriaal
5. Bedrag wordt door de producent doorberekend maar consument merkt het niet/nauwelijks doordat het een klein bedrag is (1%) en het bedrag ook niet apart op de bon wordt vermeld. Consument zal dus niet reageren.
6. Eigen standpunt

Opdracht 2.4

1. Eigen onderzoek
2. Volksgezondheid door accijns op alcohol, tabak, frisdrank etc.
Milieuoverwegingen bij accijns op brandstof
3. Zie site
4. Eigen onderzoek
5. Eigen standpunt + discussie

Opdracht 2.5

1. Zie rode pijl in figuren 2.1a en 2.1b aan het einde van het antwoordenblad.
2. Als de prijselasticiteit van de vraag kleiner is (de vraag is minder elastisch) kan een groter **deel** van de heffing via de prijs worden afgewenteld op de consument. In figuur 2.1b is de prijsstijging groter dan in figuur 2.1a, terwijl de vraaglijn steiler verloopt (vraag reageert minder op prijsveranderingen),
3. Zie bovenste rechthoek (oranje)
4. Zie onder rechthoek (lavendel)
5. In figuur 2.1b kan een groter deel van de heffing worden afgewenteld op de consument, waardoor de aanbieder een hogere prijs (na heffing overhoudt). De vraag loopt bij de inelastische vraaglijn minder terug zodat de aanbieder een grotere afzet heeft.

Opdracht 2.6

1. Zie 2.2a en 2.2b
2. In figuur 2.2b stijgt de evenwichtsprijs minder doordat de aanbodlijn minder elastisch is.
3. De afwenteling van een heffing op de consument is kleiner als de prijselasticiteit van het aanbod kleiner is (het aanbod reageert minder op een prijsverandering)

Opdracht 2.7

1. $Q_a^* = Q_a + 2,5$
2. $P_e = 23,5$ cent en $Q_a = 10$ miljard sms-berichten (Aflezen)
3. $1,5/2,5 \times 100\% = 60\%$
4. Bij een prijs van 24,5 zou de vraag kleiner zijn dan het aanbod. Door het aanbodoverschot zou de prijs gaan dalen tot vraag en aanbod gelijk zijn (bij een prijs van 23,5).
5. De prijs na heffing wordt 21 cent. Het aantal berichten daalt (van 11 miljard naar 10 miljard). Zowel prijs als afzet dalen, de omzet daalt dus.

6. Bij een volkomen inelastische vraag (de vraaglijn loopt horizontaal). Vragers reageren dan niet op een prijsverandering. De aanbieder kan dus ongestraft de heffing doorberekenen.

Opdracht 2.8

1. $Q_V = Q_A$ als $-10P + 400 = 20P - 200 \rightarrow 30P = 600 \rightarrow P = 20$
2. $Q_A = 20(P - 5) - 200 \rightarrow Q_A = 20P - 300$. (De aanbieder ontvangt 5 minder. Hij biedt dus aan alsof zijn prijs met 5 is gedaald)
3. De nieuwe prijs wordt 23,33. De heffing van 5 leidt tot een prijsstijging van 3,33. Er wordt dus 66.6% afgewenteld.

Opdracht 2.9

1. Het verlies aan consumentensurplus is KLMN.
2. Zie figuur 2.3. Het oorspronkelijke producentensurplus was de oranjedriehoek (onder de oude prijs en boven aanbodlijn A). Het nieuwe PS is de lavendel driehoek (onder de prijs (R) na heffing) en boven de aanbodlijn A. Verloren gaat dus MNRS.
3. Zonder heffing zou de productie kunnen worden uitgebreid tot punt M, waarbij de betalingsbereidheid van de consumenten de productiekosten van de producenten overtreft. Er is door voor beide partijen voordeel te behalen.
4. De opbrengst van de heffing voor de overheid is KLSR. Het totale surplus dat verloren gaat, is KLMSR. Per saldo "verdwijnt" LMS.
5. Eigen antwoord + discussie

Opdracht 2.10

1. –
2. Vlakken D en E
3. Vlakken B en D
4. € 800.000
5. Vlakken C en E
6. De prijs P_1 is € 0,60 hoger dan P_0 . De accijns was € 1. Er wordt dus 60% afgewenteld.
7. Bij $E_V = 0$. De vraag reageert niet op prijsveranderingen.
8. Eigen antwoord + discussie

Opdracht 2.11

1. Operavoorstellingen (in stand houden van opera-gezelschappen), sportverenigingen (bewegen is gezond), isolerende beglazing (milieu-overwegingen)
2. De subsidie wordt door de overheid via belastingen gesubsidieerd. Een deel van het inkomen wordt door de overheid herverdeeld, waarbij aan een aantal goederen meer besteed zal worden. Dat gaat ten koste van de goederen die men, vanwege de betaalde belasting, niet meer kan kopen. Deze offert de consument op.

Opdracht 2.12

1. € 29.000
2. Eigen onderzoek
3. Groepsgrootte bij Blankestijn maximaal 8. Dus hogere vaste kosten per leerling. Blankestijn is commercieel instituut, wil dus winst maken. Overheid niet.
4. Eigen onderzoek
5. Eigen onderzoek

Opdracht 2.13

1. Deelname aan het onderwijs te stimuleren, o.a. omdat dat gunstig is voor een kenniseconomie
Ook kinderen uit minder draagkrachtige gezinnen moeten onderwijs kunnen volgen.
2. Minder autovervoer geeft minder milieuvervuiling en minder tijdverlies vanwege minder files.

Opdracht 2.14

1. –
2. Lagere kosten voor ouders en meer concurrentie tussen uitgevers (meer marktwerking)
3. Ook nu wordt beslag gelegd op productiemiddelen om schoolboeken te maken en worden de uitgevers betaald. Het geld komt uit de belastingen en wordt dus of aan de burger onttrokken (omdat die meer belasting betaalt) of omdat de overheid minder andere voorzieningen aanbiedt.
4. Vooral op de markt voor methoden die in het havo en vwo worden gebruikt zal de concurrentie toenemen. Scholen zullen scherp willen inkopen, uitgevers worden onder druk gezet en zullen een scherpere (lager) prijs vaststellen.
5. Als goedkopere methoden ook minder goed zouden zijn, beschikken leerlingen over minder goede boeken of minder aanvullende audiovisuele ondersteuning. Dit kan ten koste gaan van het onderwijsniveau.
6. Eigen antwoord + discussie

Opdracht 2.15

1. De kosten voor ouders met een inkomen boven het minimum zijn fors gedaald (van 37% voor modaal, 53% voor 1,5 x modaal, 52% voor 2 x modaal tot 40% voor 3 x modaal). Dat betekent dat de overheidsbijdrage in die periode flink is toegenomen.
2. $4121 - 1969 = € 2152$ per jaar.
3. De overheid constateert dat de omvang van de toeslagen zo groot wordt dat er forse tekorten (€ 1,2 miljard in 2011) zullen ontstaan. Dit werd o.a. veroorzaakt doordat ook opa's en oma's en andere familieleden betaalde kinderopvang konden aanbieden. De overheid heeft met ingang van 2009 de mogelijkheden verkleind, waardoor de toeslagen zijn verminderd en de kosten voor de ouders zijn gestegen.
4. Blijkbaar was een van de doelen van de verruiming van de toeslag voor kinderopvang om het vrouwen gemakkelijker te maken een baan te zoeken. Daardoor zou vooral de arbeidsparticipatie van vrouwen toenemen. Door de toeslag te verlagen, kunnen minder vrouwen een baan zoeken en zal de arbeidsparticipatie dus dalen.

Opdracht 2.16

1. Zie 2.5a en 2.5b
2. De oranje rechthoek geeft de kosten van de subsidie aan, namelijk $Q_N \times$ de subsidie per eenheid. Zie figuur 2.5a
3. In figuur 2.5b is de afzet minder gestegen terwijl de subsidie per eenheid gelijk is. Zie 2.5b
4. Bij een kleine waarde van de prijselasticiteit van de vraag (de vraag is tamelijk inelastisch) profiteert de consument meer van de subsidie. Door de subsidie is de aanbieder bereid meer aan te bieden. Omdat de vrager bij een inelastische vraag niet erg reageert op een prijsverlaging moet de prijs in verhouding meer omlaag.

Opdracht 2.17

1. $Q_V = Q_A$ als $-20P + 600 = 10P - 150 \rightarrow 30P = 750 \rightarrow P = 25$ en $Q = 100$
2. $Q_A = 10(P + 6) - 150 \rightarrow Q_A = 10P - 90$ (De aanbieder ontvangt 6 extra. Hij biedt dus alsof zijn prijs met 6 gestegen is.)
3. Bij $P = 25$ geldt $Q_A = 160$ en $Q_V = 100$. het aanbodoverschot is dus 100.
4. De nieuwe evenwichtsprijs is 23. De consument ontvangt een derde deel van de subsidie. Tweederde deel van de subsidie komt dus ten goede aan de producent, dat is 66,7%.

Opdracht 2.18

1. De vlakken D en E
2. De vlakken B en C
3. De vlakken B, C, D, E en F
4. $10.000 \times € 0,50 = € 5.000$
5. De prijs daalt met € 0,30. De subsidie was € 0,50. 60% van de subsidie komt bij de consument.

6. Eigen antwoord + discussie

3

Opdracht 3.1

1. –
2. De prijs van alcohol. De relatieve verandering van de prijs kan niet worden berekend.
3. Externe effecten van alcoholgebruik; marktmacht van ondernemers die zelf de prijs vast stellen of prijsafspraken maken
4. De vlakken A, B en C. A is het kleinere CS. B en C vormen samen het PS en zijn in de plaats gekomen van C en E.
5. Het totale surplus is gedaald met D en E.
6. Ondanks dat de producenten er op vooruit gaan, moeten de consumenten een deel van hun surplus inleveren. Zodra één individu/partij moet inleveren is de maatregel niet Pareto-efficiënt.
7. Deze consument koopt minder alcohol en betaalt een hogere prijs. Dit is in strijd met zijn vrije keuze en hij beschouwt dit dus als welvaartsverlies. Op termijn zou zijn gezondheid kunnen verbeteren en achteraf kan hij de minimumprijs dus zien als een bijdrage aan zijn welvaart. Daarnaast grotere welvaart door minder overlast door mensen die teveel gedronken hebben (minder kosten voor openbare orde en veiligheid, minder vandalisme, minder ziekenhuiskosten door overdadig drankgebruik).

Opdracht 3.2

1. –
2. Door de minimumprijs wordt het producentensurplus groter. Ondanks dat de producenten minder produceren houden ze meer over aan de productie.
3. Als mensen minder gaan roken of stoppen met roken nemen de kosten van de gezondheidszorg af en kan dit geld worden besteed aan andere goederen. De maatschappelijke welvaart kan dan toenemen.
4. Bij het opleggen van een minimumprijs weet de overheid zeker welke bodemprijs gaat gelden voor de consument. Bij een accijns hangt de prijsverhoging af van het gedrag van de producent die rekening houdt met de elasticiteiten van vraag en aanbod.

Opdracht 3.3

1. Thuiszorg is een belangrijke voorziening. Mensen kunnen op deze manier langer zelfstandig blijven wonen waardoor de welvaart van deze mensen hoger is. De sociale infrastructuur zorgt ervoor dat er aanspraak is voor mensen met hulp en dat er een oogje in het zeil wordt gehouden. Dat is voor die mensen belangrijk en ze zullen dit ervaren als een onderdeel van hun welvaart. Het geeft werkgelegenheid aan mensen die de thuiszorg bieden. Ook zinvolle arbeid voorziet in behoeften en is daarmee een deel van de welvaart.
2. Ook al krijgt maar één persoon minder zorg dan is er al sprake van een Pareto-verslechtering. Als bovendien de kosten hoger worden dan gaan alle mensen die gebruik maken van thuiszorg er op achteruit.
3. Eigen antwoord + discussie

Opdracht 3.4

1. De Europese Commissie vindt blijkbaar de tarieven voor mobiel buitenlandbellen te hoog en wil de consument beschermen.
2. Het extra consumentensurplus wordt gevormd door de vlakken B – D.
3. Het verlies aan producentensurplus is gelijk aan de vlakken B + E.
4. Voor een aantal bellers zal de prijs dalen en zal dus een verbetering optreden. Een deel van de vragers kan door een kleiner aanbod niet of minder bellen (NB. De veronderstelling dat aanbieders hun aanbod zullen inkrimpen vloeit voort uit het verloop van de aanbodlijn, maar is waarschijnlijk niet erg reëel). Omdat in ieder geval de producenten inleveren is hier sprake van een Pareto-verslechtering.

4

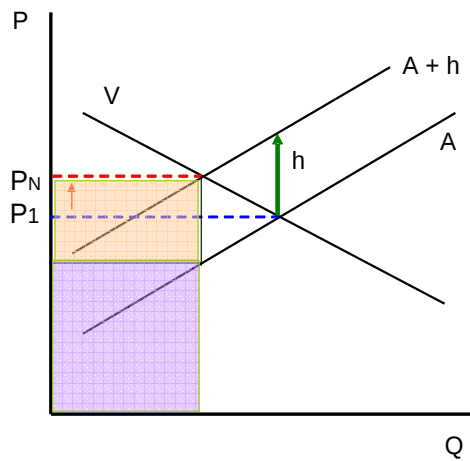
Opdracht 4.1

1. –
2. ... maar dat juist jongeren en consumenten met een problematisch consumptiegedrag door prijsverhogingen nauwelijks minder gaan drinken ...
3. Bij een sterk inelastische vraag kan een accijnsverhoging voor een groot deel worden afgewenteld op de vragers. Die prijsverhoging tast het consumentensurplus dus het meest aan bij die consumenten die niet of nauwelijks reageren op een prijsverhoging.

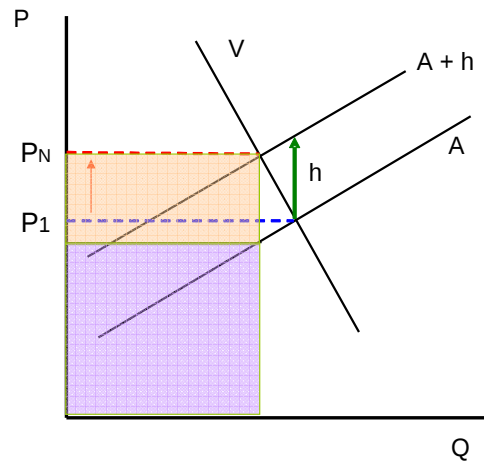
Opdracht 4.2

1. De vlakken A en B.
2. De consumenten betalen een hogere prijs, zij gaan er op achteruit.
3. Zie figuur 4.2 : CS is A, de accijns is B, het PS is C.
4. Het surplusverlies is DEF.
5. Eigen antwoord + discussie

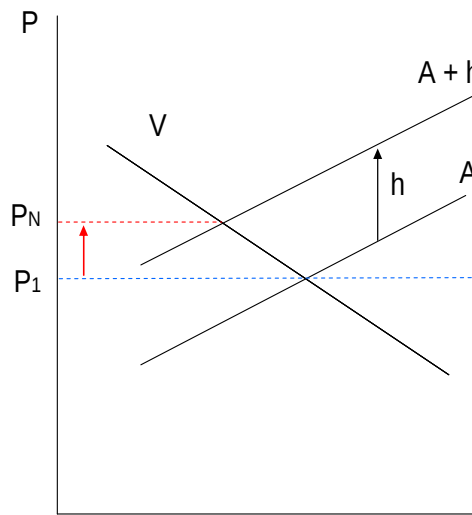
Figuur 2.1a

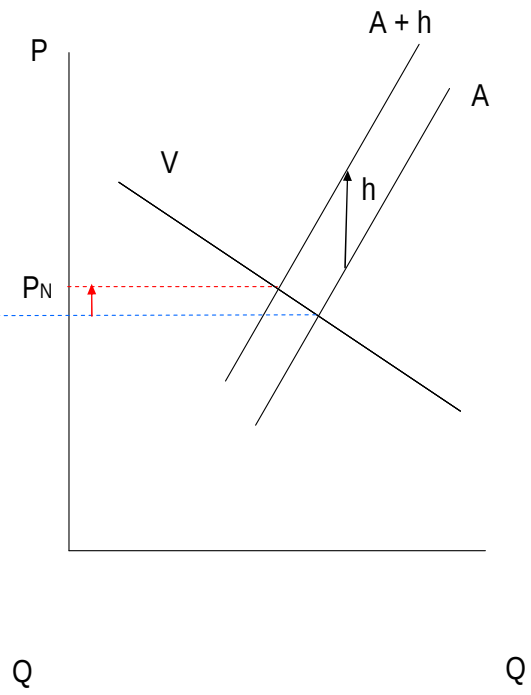
Figuur 2.1b

Figuur 2.2a

Figuur 2.2b

Figuur 2.3

